kareivių šaudymo, puolimo bei atsitraukimo kryptis.

Apibendrinant reikia pasakyti, kad bendradarbiaujant įvairių sričių tyrinėtojams – archeologams, istorikams, karo strategijos ir ginkluotės specialistams – buvo nustatyta tiksli 1949 m. rugpjūčio 13 d. vykusių Užpelkių kautynių vieta. Ekspedicijos sėkmę lėmė pasirengimas ir komandinis darbas: išnagrinėti archyviniai duomenys, liudininkų pasakojimai ir kartografijos šaltiniai. 2015 m. Užpelkių kautynių vietos žvalgymus numatoma tęsti.

The field survey of the Užpelkiai battle site

In 2014, a group of investigators assembled by the Union of the Commemorators of the Struggle for Lithuania's Freedom (Lith. *Lietuvos laisvės kovos įamžintojų sąjūdis*) surveyed the area around the family farmstead of the Lithuanian partisan courier Sajus, which is in Balandiškis (Radviliškis District, Grinkiškis eldership). Attention was mainly focused on the search for the site of the Battle of Užpelkiai. On 13 August 1949, MGB military units organised a military–secret police operation in Užpelkiai Forest, during which five Lithuanian partisans died (and four of those who were surrounded withdrew).

During the survey, archival data, witness accounts, and cartographic sources were jointly studied by investigators from different areas: archaeologists, historians, military strategists, and weapons specialists (Fig. 1) and the precise location of the Battle of Užpelkiai was determined. Almost 5 ha were surveyed (Figs. 2–4) and 46 finds collected. The 37 discovered Russian and German cartridges, cartridge cases, and bullets are connected with the battle (Fig. 5) and in addition, one First World War Russian cartridge case was also found. Among the other finds, the 1901 Russian Empire coin, 2 square ammunition belt (?) buckles, a knife tip, a comb, mirror and hand glass fragments, and an aluminium food tin (Fig. 6) should be mentioned. These artefacts and weapons finds at the site of battle form a single conditional concentration.

Gintautas Vėlius

Karaliaus Mindaugo (Kalnų) partizanų srities štabo bunkeris

Anykščių rajono savivaldybės administracijos iniciatyva planuota rekonstruoti Butkiškio kaime (Anykščių r., Andrioniškio sen.). buvusį Šiaurės Rytų Lietuvos Karaliaus Mindaugo (Kalnų) partizanų srities štabo bunkerį. Tuo tikslu Anykščių rajono savivaldybės administracija kreipėsi į LGGRTC su prašymu inicijuoti bunkerio archeologinius tyrimus.

Bunkerio vieta yra 820 m į R nuo Anykščių ir Bažnyčios gatvių sankryžos Andrioniškyje, Andrioniškio miško pakraštyje, nedidelės kalvos PV pusėje, Butkiškio kaime buvusios sodybos teritorijoje. Dabar sodyboje pastatų nebelikę, bunkerio vieta įteisinta kaip saugoma NKVR – partizanų žuvimo vieta (UK 17259). Nuo 1947 m. bunkeris buvo Algimanto apygardos, vėliau – Rytų Lietuvos partizanų srities vadavietė. 1949 m. spalio 28 d. bunkeris išduotas ir šturmuotas gausių MGB pajėgų. Nusprendę nepasiduoti gyvi bunkeryje susisprogdino srities vadas Antanas Slučka *Šarūnas*, jo žmona, srities štabo sekretorė Joana Railaitė *Neringa* ir partizanas Juozas Jovaiša *Lokys*. Srities vado A. Slučkos *Šarūno* adjutantas Balys Žukauskas *Princas* buvo suimtas gyvas.

Dviejų patalpų bunkerį tuo metu Jovaišų sodyboje gyvenęs B. Žukauskas *Princas* (liudininkės Bronės Jovaišaitės netikras brolis – tos pačios motinos, tačiau kito tėvo sūnus) įrenginėjo pats. Pagal jo pasakojimą 1999 m. sausio 12 d. architektas A. Janušis nupiešė bunkerio schemą (1 pav.). Vykdant detaliuosius archeologinius bunkerio tyrimus naudotasi šia schema. Bunkeris buvo dviejų patalpų. Pirmoji įrengta už tuo metu gyvenamos žeminės sienos. Antrosios bunkerio patalpos link vedė 4–5 m ilgio tunelis. Iš antrosios bunkerio patalpos buvo kasamas atsarginis tunelis – išėjimas, tačiau jo nesuspėta užbaigti, iškasta apie 20 m.

Šiandien bunkerio vieta apaugusi retu mišku, dominuoja beržai. Išlikusi tik betoninė patalpa – daržovių sandėlis. Anot tragiškų įvykių liudininkės Bronės Jovaišaitės-Pačinskienės, tuomet gyvenusios Jovaišų sodyboje įrengtoje žeminėje, betoninė patalpa įrengta 1960–1975 m., buvusios gyvenamosios žeminės vietoje.

Prieš pradedant archeologinius tyrimus buvo sudarytas bunkerio vietos ir artimiausios aplinkos – Jovaišų sodybos teritorijos situacijos planas (2 pav.). Sodybos statiniai buvo išsidėstę greta 4–5 m aukščio ir apie 40 m pločio smėlingos kalvelės, jos P pusėje. Išliko sodyboje stovėjusių statinių pamatų fragmentai. Toliausiai į V aptikti nedidelio statinio pamatai, kur, anot sodybos šeimininkės, stovėjusi pirtis, kiemo R gale aptikta dalis tvarto – daržinės pamatų, tarp jų stovėjo ūkinis pastatas, kuriame šeimininkė gyveno grįžusi iš tremties. 1944 m. sudeginto pagrindinio gyvenamojo pastato vietą sodybos šeimininkė nurodė tik apytiksliai – sodybos teritorijos P dalyje. Dalis pamatų akmenų yra išlikę ir šiandien. Tačiau neaišku, ar jie yra pirminėje statinio vietoje.

Tyrimai pradėti nuo pirmosios bunkerio patalpos vietos, ištirta 4x4 m dydžio perkasa 1.

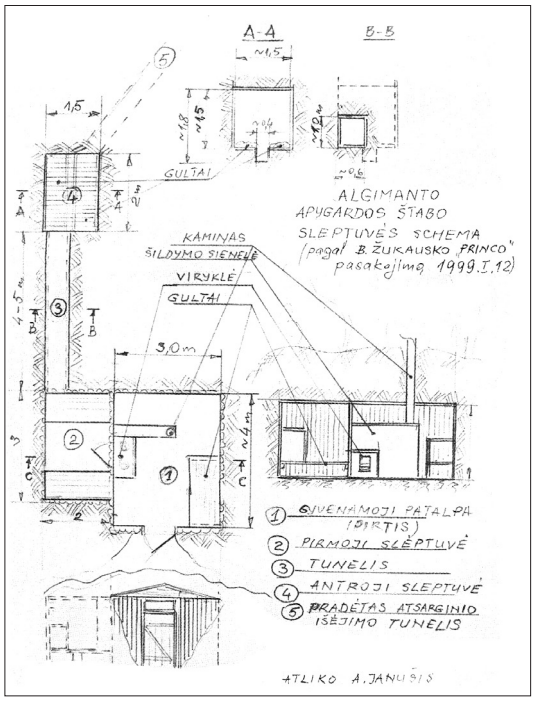

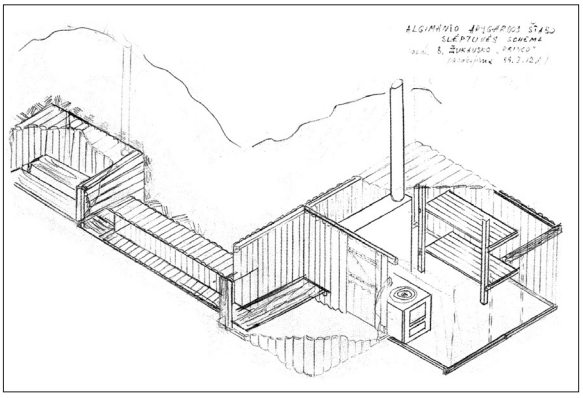

1 pav. Pagal B. Žukausko Princo pasakojimą architekto A. Janušio 1999 m. sausio 12 d. nubraižyta bunkerio schema.

Fig. 1. The bunker diagram drawn on 12 January 1999 by Architect A. Janušis on the basis of the account of B. Žukauskas Princas.

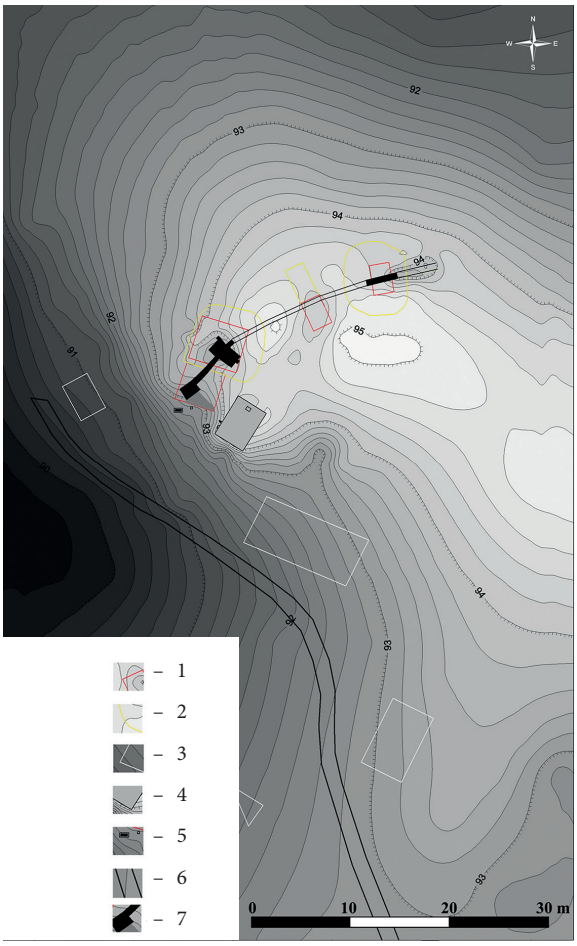

2 pav. Buvusios Jovaišų sodybos ir archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – perkasų ribos; 2 – perkasų išplėtimo ribos; 3 – išlikę statinių pamatai; 4 – betoninis statinys; 5 – paminklinis akmuo ir kryžius; 6 – keliukas; 7 – aptiktos bunkerio patalpos. G. Vėliaus brėž.

Fig. 2. Situation plan of the former Jovaiša family farmstead and the investigation: 1 – trench boundaries; 2 – trench extension boundaries; 3 – surviving building foundations; 4 – the concrete structure; 5 – the monumental stone and cross; 6 – the green lane; 7 – the bunker's discovered rooms.

Vėliau į ŠR nuo pirmosios matuota 5x4,3 m dydžio perkasa 2, skirta antrajai bunkerio patalpai. Tarp perkasų iš pradžių buvo palikta 70 cm pločio kontrolinė juosta. Vykdant atsarginio išėjimo iš bunkerio paieškas bei tyrimus ištirtos dar dvi 3x2 m dydžio perkasos 3 ir 4. Iš viso ištirtas 126,54 m^2 plotas. Aptiktos gyvenamosios patalpos – žeminės liekanos, ištirtos dvi bunkerio patalpos, jas jungęs tunelis, dalis tunelio – atsarginio išėjimo. Konstatuota, kad gyvenamoji patalpa – žeminė buvo ne dabar esančio betoninio statinio vietoje, o į ŠV nuo jo. Ištirta dalis šios patalpos, joje aptikta mūrinė krosnis, fiksuota medinių vertikalių pusrąsčių sienos konstrukcija. Ištirta pirmoji bunkerio patalpa, fiksuotas jos dydis 1,88x1,66 m, konstrukcija karkasinė – už kampinių statramsčių užkištos horizontalios lentos. Nuo šios patalpos į antrąja bunkerio patalpą vedęs tunelis, antroji patalpa ir tunelis – atsarginis išėjimas buvo įrengti šachtiniu būdu. Pirmasis *tunelis* 3,58 m ilgio, 60 cm pločio ir 70 cm aukščio. Konstrukcija taip pat karkasinė – už stačiakampių rąstinių rėmų sukištos lubų ir sienų lentos, ant apatinių minėtų rėmų skersinių suklotos grindys. Antrosios bunkerio patalpos vidinė erdvė buvo 1,5 m pločio, 2,9 m ilgio, 1,01 m aukščio.

Bunkerio *patalpos 1* medinės konstrukcijos aptiktos sudegusios ir ne kartą perkastos, todėl detalesnė jų rekonstrukcija negalima. Tuo tarpu bunkerio *patalpa 2* išliko geriau. Konstatuota, kad lubos buvo lentinės, dengtos skersai bunkerio patalpos. Fiksuoti 26 ir 32 cm lubų lentų pločiai, storis – 2–3 cm, ilgis iki 1,5 m. Lubų lentų aptikta tik patalpos R pusėje, jos buvo susmukusios į vidinę bunkerio erdvę. Bunkerio V pusėje lubų lentų nebuvo surasta. Matyt, būtent toje patalpos dalyje įvyko šaltiniuose minimas sprogimas, suardęs didesnę dalį bunkerio konstrukcijų. Be to, būtent bunkerio V

pusės vietoje pastebėti bunkerio kasimo pėdsakai. Statramsčių, laikančių lubas, neaptikta. Matyt, lubų lentos rėmėsi galais ant vertikalių sienų lentų. Pastarosiose pastebėta įpjovų, matyt, skirtų lubų lentai įsprausti. Turint omeny tai, kad patalpa buvo įrenginėjama šachtiniu būdu, tai yra nenukasus paviršinio grunto, toks lubų įrengimo būdas yra suprantamas. Galimybės lubų lentas prikalti iš viršaus tiesiog nebuvo, jas galima buvo tik įsprausti ant sieninių lentų.

Patalpos sienų vertikalios lentos rėmėsi į grindų lentas. Aukščiausi fiksuoti sienų taškai buvo bunkerio patalpos P bei R kampai – H_{abs} 92,01 m, apie 2,3 m nuo žemės paviršiaus. Grindų lygis fiksuotas bunkerio R dalyje – H_{abs} 90,97 m. Taigi, vidinės bunkerio erdvės aukštis tebuvo 1,01 m. Apie 3 cm iš aukščių skirtumo reikia atimti, kadangi maždaug tiek lubų lenta buvo įleista į sienos lentą. Sienoms naudotos apie 20 cm pločio ir 3 cm storio lentos. Panašu, kad kai kur lentų siena buvo dviguba, tai yra tarp grindų ir lubų buvo įsprausta po papildomą lentą – atramą luboms. Bunkerio patalpoje 2 aptikti 6 statramsčiai – apvalaini apie 8 cm skersmens rąsteliai (3 pav.). 4 jų, matyt, laikė skersai bunkerio erdvės ties išėjimais įrengtas lubų sijas. Vienas statramstis aptiktas prie ŠV sienelės, 15 cm nuo V bunkerio kampo. Šio statramsčio funkcinę paskirtį sunku paaiškinti. Galbūt jis buvo įspraustas tarp grindų ir lubų lentų, jau naudojant bunkerį pastebėjus kokių nors konstrukcijos trūkumų o gal atliko kokios nors interjero detalės funkciją. Dar vienas statramstis, buvęs Š patalpos kampe, matyt, turėjo sutvirtinti lubų konstrukciją. Bunkerio R pusėje grindų lentos klotos tiesiog ant smėlio, skersai patalpos. Lentos apie 20 cm pločio, 2 cm storio. V bunkerio pusėje grindų lentos išliko tik fragmentiškai, palei patalpos sieneles. Čia jos klotos taip pat

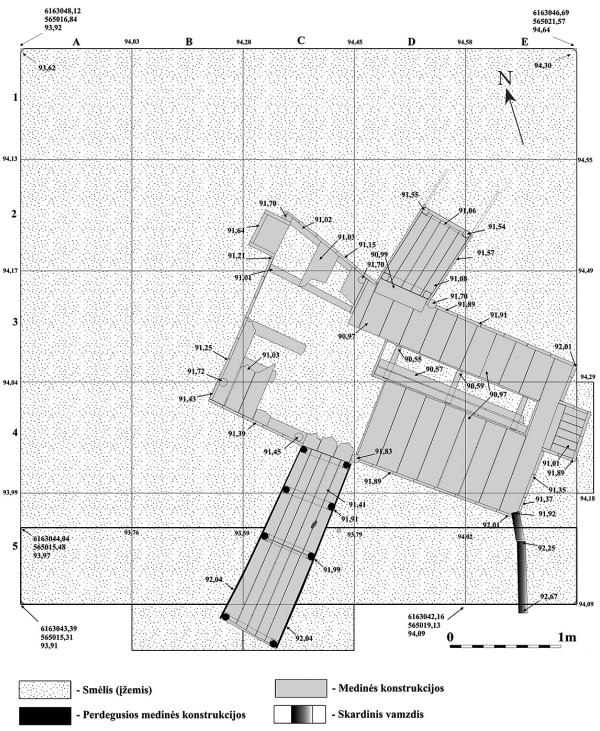

3 pav. Perkasa 2 0,3–3,75 m gylyje. G. Vėliaus brėž.

Fig. 3. Trench 2 at a depth of 0.3–3.75 m.

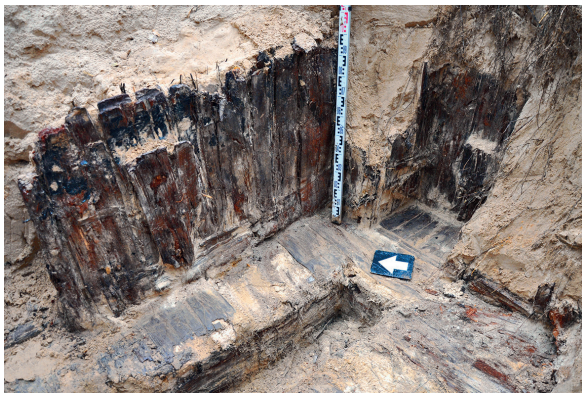

4 pav. Bunkerio patalpos 2 R pusė. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 4. The E side of bunker room 2.

skersai bunkerio, tačiau ant išilginių atraminių lentų. R patalpos pusėje buvo įrengtas 36 cm pločio, 1,5 m ilgio ir 40 cm pločio įgilinimas (4 pav.). Šios patalpos ŠV ir PR sienose aptiktos dvi nišos, matyt, naudotos kaip spintelės (3 pav.).

Aptikta ir išaiškinta ir kitų bunkerio įrangos detalių. Ventiliacinė anga buvo įrengta patalpos P kampe (5 pav.). Ties juo aptiktas skardinio 11,5 cm vamzdžio galas. Vamzdis, kurio surasti du 60 ir 70 cm ilgio fragmentai, buvo įkastas ne vertikaliai, o 45° kampu. Liudininkas B. Žukauskas *Princas* minėjo, kad ventiliacinė anga buvo išvesta į beržo kelmą. Matyt, todėl ji įrengta ne vertikali, o minėto tuomet buvusio kelmo link. Panašu, kad puolimo metu į ventiliacinę angą buvo įmestas sprogmuo, kadangi viršutinėje vamzdžio dalyje matomi plėšteliniai suardymai. Patalpos R pusėje buvusio įgilinimo ŠR kampe aptiktas į 1 m gylį įkastas vario lydinio laidas, kurio gale buvo tuo pačiu laidu porą kartų apsuktas skardos lakštas. Gali būti, kad tai radijo antenos įžeminimas, matyt, šalia esančioje sienos nišoje stovėjo ir radijo imtuvas. Pavienių tokio laido fragmentų aptikta išblaškytų bunkerio R pusėje, o tunelyje 80 cm pirmosios bunkerio patalpos link aptikta ir visa šio laido ritė. Matyt, šis laidas buvo naudojamas radijo antenai, išvestai į lauką, pajungti. Liudininkė B. Jovaišaitė-Pačinskienė pasakojo, kad šią anteną jai pačiai ne kartą teko pajungti. Tunelyje, jungusiame bunkerio patalpas 1 ir 2, aptiktas geležinis 1,24 m ilgio ir 6,6 cm skersmens vamzdis, vertikaliai įkastas į įžemį. Matyt, jis naudotas tualeto reikmėms. Kad bunkeryje tam partizanai buvo įkasę metalinį vamzdį, minėjo ir B. Jovaišaitė-Pačinskienė.

Atsarginis *tunelis* – išėjimas, vedęs iš bunkerio patalpos 2 ŠR kryptimi, buvo analogiškos konstrukcijos kaip ir pirmasis tunelis, maždaug 22,8 m ilgio. Tunelio vidinė erdvė buvo iki 62 cm pločio ir apie 60 cm aukščio (6 pav.).

5 pav. Rekonstrukcinis bunkerio piešinys, atliktas pagal 2014 m. archeologinių tyrimų duomenis. R. Vėliūtės piešt.

Fig. 5. A reconstruction drawing of the bunker made on the basis of the data from the 2014 investigation.

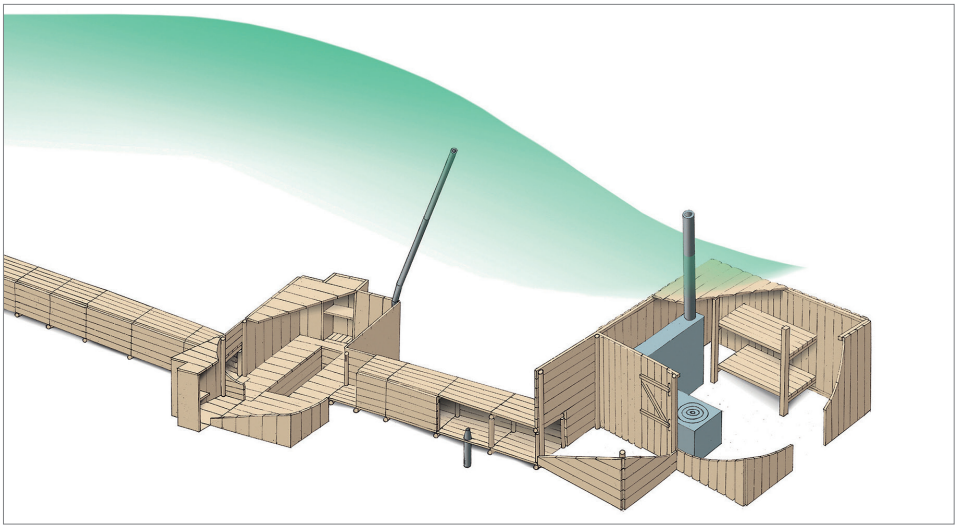

Bunkeryje aptiktas 171 ypatusis radinys ir 300 vienetų masinės medžiagos. *Perkasoje 1* aptikti 42 ypatieji radiniai. Su bunkerio puolimu galime sieti paviršiuje surastą signalinės raketos tūtelę. Ant jos išmušta 48 m. data, o 1949 m. bunkeris buvo išduotas ir sunaikintas. Bunkerio patalpoje 1 degėsingame sluoksnyje aptikti 25 ypatieji radiniai. Paminėtini du akmeniniai galąstuvai, bulvinės tarkos fragmentai, krosnies rinkės. Krosnies rinkių radimo vieta bunkeryje, žinant, kad pati krosnis stovėjo žeminės patalpoje, rodo, kad abiejų patalpų medžiaga yra sumaišyta. Bunkerio patalpoje 1 pavyko aptikti du vyrius. Gali būti, kad jie buvo naudojami durelėms į slaptavietę įrengti. Kad slaptas įėjimas – durelės buvo varstomos, atsiminė ir B. Jovaišaitė-Pačinskienė. Taip pat pirmojoje bunkerio patalpoje aptiktos stipriai korodavusios dėžutės, matyt, nuo dažų, liekanos, kurioje išliko sunykusių vinučių fragmentų. Surasti du nedideli stikliniai buteliukai bei vaistų ampulės. Tokių radinių galima buvo tikėtis, kadangi žinoma, kad šioje patalpoje ilgą laiką buvo gydomas peršautas A. Slučka *Šarūnas*. Taip pat surasti 3 nedideli skirtingo storio plokščio stiklo fragmentai, vienas jų buvo apskritimo formos. Matyt, bunkeryje partizanai turėjo įrėmintų nuotraukų ar kitų vaizdinių. Surastas keraminis laidų skirstiklis galėjo būti naudotas išvedant į lauką radijo antenos laidą. Bunkerio patalpoje aptikta odinių vaikiškų batelių fragmentų, taip pat mažiausiai 6 neaiškios paskirties odinių dirbinių detalės bei drobinio audinio fragmentai. Surasta pusė guminio grindų kilimėlio bei panašaus kilimėlio fragmentas su bato formos išpjova. Matyt, tokie gumos dirbiniai naudoti buityje įvairioms reikmėms, šiuo atveju avalynei taisyti. Žeminės patalpos ribose degėsingame sluoksnyje aptikti 9 radiniai. Kaltas medienai apdoroti partizanų galėjo būti naudojamas

6 pav. Tunelio – atsarginio išėjimo fragmentas. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 6. Part of the emergency exit tunnel.

7 pav. Bunkerio patalpoje 2 aptikta vaistų ampulė. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 7. A medicine ampoule discovered in bunker room 2.

įrenginėjant medines bunkerio konstrukcijas. Taip pat surasti stiklinio buteliuko bei briaunuotos stiklinės fragmentai, švininė akumuliatoriaus baterijos detalė. Žeminėje aptiktas masyvus geležinis kauptukas galėjo būti naudojamas kasant bunkerio tunelius. Už krosnies šildymo sienelės patalpos grindų lygyje surasta pora guminės avalynės, vadinamųjų „kaliošų“. Patalpos erdvėje taip pat surinkta vario lydinio vielos, geležinio bei vario lydinio vamzdelių fragmentų. Dalis radinių, surastų bunkerio patalpoje 1, priskirta prie masinės medžiagos. Tai vinys bei skardos fragmentai. Skarda galėjo būti

0 3 cm

8 pav. Bunkerio patalpoje 2 aptiktas pincetas ir švirkšto adata. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 8. The tweezers and syringe needle discovered in bunker room 2.

0 2 cm

9 pav. Bunkerio patalpoje 2 aptiktas pakabutis – kryželis. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 9. The cross pendant discovered in bunker room 2.

0 3 cm

10 pav. Bunkerio patalpoje 2 aptiktas cigarečių kandiklis. G. Vėliaus nuotr.

Fig. 10. The cigarette-holder discovered in bunker room 2.

iš vidinės pusės užmaskuotos slapto įėjimo į bunkerį durys, arba ja priešgaisriniais sumetimais galėjo būti apskardinta rąstelių sienelė už krosnies.

Perkasoje 2 aptikti 127 ypatieji radiniai. Bene dažniausias masinis radinys – žibalinių lempų stiklinių gaubtų šukės (aptikta 51 šukė). Pagal gaubtų apatinių dalių – angų skaičių nustatyta, kad patalpoje sudužo mažiausiai 3 žibalinių lempų gaubtai. Daiktų, susijusių su mityba, patalpoje rasta labai nedaug. Aptikti tik du stiklinių fragmentai. Su asmenine higiena sietina dalis bunkeryje surastų puošnesnių stiklinių buteliukų, matyt, nuo tualetinio vandens arba kvepalų. Viename buteliukų išliko tamsiai mėlynos spalvos skysčio. Tai galėtų būti kalio permanganato tirpalas arba kanceliarinis rašalas. Kiti buteliukai, matyt, yra vaistiniai. Ant vieno jų matomas įrašas *Pyramidon* – dabar jau nebenaudojamas vaistas nuo galvos skausmo ir uždegimų. Matyt, su medicininiais preparatais reikėtų sieti aptiktas 4 aliuminines tūbeles ir jų fragmentus. Vaistams skirtinos ir patalpos įgilinime surinktos (daugiau kaip 30 vienetų) rausvos spalvos 1 cm skersmens tabletės. Juodų 7,5 mm skersmens tablečių aptikta cilindro pavidalo stiklinėje vaistų ampulėje nudužusiu galu. Aptikta viena sveika vaisų ampulė su užrašu „CAMPHOR IN OIL 0·2 gm Boots“ (7 pav.) ir dvi ampulės nulaužtais galais. Su medicininėmis reikmėmis reikėtų sieti pincetą ir švirkšto adatą (8 pav.). Tiesiogiai su karyba sietinos bunkeryje surastos 32 iššautų pistoletinių šovinių tūtelės (PPS–43 tipo) bei viena, matyt, tokio šovinio kulka. Lieka neaišku, ar šaudyta bunkeryje, jei taip, tada kodėl nerasta daugiau kulkų? Taip pat aptikti 7 *Mosin–Nagan* tipo šoviniai bei 4 tokių iššautų šovinių tūtelės. Šaunamųjų ginklų detalėmis laikytini: šautuvo buožės apkalas, medsraigtis, ovalūs apkalai ir viena geležinė neaiškios paskirties detalė. Surasta įvairių vario lydinio laidų, kontaktų. Juos, kaip ir bunkeryje aptiktas baterijas – maitinimo elementus reikėtų sieti su radijo imtuvo, jo antenos ir įžeminimo įranga. Beje, po puolimo surašytame akte paminėta, kad iš bunkerio buvo paimti bent 3 radijo imtuvai, taip pat 7 „sausos“ baterijos. Taigi, aptiktos baterijos, matyt, yra nuo radijo imtuvų, tačiau mažesnės gali būti ir nuo kišeninių žibintuvėlių. Beje, aptikta ir radijo imtuvo detalė – apskritas plastikinis juodas reguliatorius. Įdomūs tiems laikams radiniai – bunkeryje buvę

du organinio stiklo fragmentai. Ant didesnio jų krašto įrėžta 45°. Taip pat surasti du skirtingo storio langų stiklo fragmentai. Matyt, partizanai bunkeryje turėjo kažkokių įrėmintų vaizdinių ar nuotraukų. Aptiktas plaktukas galbūt naudotas įrenginėjant tunelį – atsarginį išėjimą. Surasta masyvi lygintuvo dalis be rankenos, matyt, praversdavo norint ką nors prislėgti. Aptiktos 4 apskritos nedidelės metalinės dėžutės gali būti nuo batų tepalo. Įdomus radinys – popieriaus smeigtukas. Su partizanų apranga reikėtų sieti aptiktas stačiakampę bei apskritą diržų grandis. Surastos dvi uniforminės vario lydinio su Vyčio ženklu bei viena paprasta plastikinė saga. Partizanų asmeninius daiktus iliustruoja aptiktos vyriškos bei moteriškos šukos, pakabutis – kryželis (9 pav.) ir iš stirnos rago pagamintas cigarečių kandiklis (10 pav.). Žinoma, kad bunkeryje žuvęs A. Slučka *Šarūnas* rūkė. Vienoje tų laikų nuotraukoje jis rankoje laiko panašų kandiklį. Taigi, tikėtina, kad šį radinį galime sieti būtent su šiuo partizanu. Beje, partizanas B. Žukauskas *Princas* pasakojo, jog ventiliacinė sistema bunkeryje buvusi tokia gera, kad nesijausdavo rūkalų dūmų. Su raštvedyba sietini patalpoje surasti 3 pieštukų fragmentai. Sunkiau paaiškinti bunkeryje aptiktų dviejų geležinių vyrių paskirtį. Galbūt su durelėmis buvo įėjimas į kažkurį tunelį (garso, šilumos izoliacija). Beje, B. Jovaišaitė-Pačinskienė pasakojo, kad ant šioje bunkerio patalpoje buvusio įgilinimo uždėtos lentos buvo kaip stalas. Gali būti, kad šios lentos buvo pritvirtintos vyriais prie sienos. Su kažkokia prie sienos tvirtinta konstrukcija reikėtų sieti ir patalpos R pusėje į ŠR sienelę įkaltas 3 geležines kilpas. Dalis radinių, surastų bunkerio patalpoje 2, priskirta prie masinės medžiagos. Tai įvairių dydžių vinys bei žibalinių lempų stiklinių gaubtų fragmentai.

The command bunker of the King Mindaugas (Mountain) Partisan Region

In 2014, the bunker in Butkiškis village (Anykščiai District), which was the headquarters for Algimantas District from 1947 and later of the East Lithuania Partisan Region, was excavated. On 28 October 1949, the bunker was betrayed to MGB forces and assaulted. The decision was made not to surrender and Regional Commander Antanas Slučka *Šarūnas*, his wife, Regional Headquarters Secretary Joana Railaitė *Neringa*, and Partisan Juozas Jovaiša *Lokys* blew themselves up in the bunker. The adjutant to Regional Commander Antanas Slučka *Šarūnas*, Balys Žukauskas *Princas* was captured alive. The command bunker had two rooms (Figs. 1, 5). The first was created behind the wall of the underground living quarters. A 4–5 m tunnel led to the second bunker room, from which an escape tunnel-exit was being dug (Fig. 6), but it ended after 22.8 m, not having been completed.

Trench 1 (4 x 4 m) was excavated at the site of the bunker's first room. Later trench 2 (5 x 4.3 m) was excavated to the NE of the first trench at the site of the bunker's second room (Fig. 3). In searching for and investigating the bunker's emergency exit, trenches 3 and 4 (each 3 x 2 m) were excavated. A total of 126.54 m^2 were excavated (Fig. 2). The remains of the underground living quarters were discovered, the bunker's two rooms, the tunnel connecting them, and part of the emergency exit tunnel were excavated. It was determined that the underground living quarters were not at the site of an existing concrete structure, but to the NW of it. The bunker's first room was excavated; its size: 1.88 x 1.66 m, and construction: frame-

work, i.e. horizontal boards pinned behind corner piers, were recorded. A tunnel led from this room to a shaft-like second room. The first tunnel was 3.58 m long, 60 cm wide, and 70 cm high. Its construction was also framework with ceiling and wall boards pinned behind the rectangular timber frame. The interior space of the bunker's second room was 1.5 m wide, 2.9 m long, and 1.01 m high. Two niches–cabinets were discovered in it. This room had a board construction with vertical wall boards wedged between the floor and ceiling boards (Fig. 4). It was determined that the 22.8 m emergency exit tunnel that led from the bunker's second room had been constructed in a manner analogous to that of the first tunnel (Fig. 6). The tunnel's interior space was up to 62 cm wide and 60 cm high. 171 special finds and 300 specimens of mass material were discovered in the bunker (Figs. 7–10).

Gintautas Vėlius

Partizanų kapavietė Miškiniškės kaime

Istorikas, kraštotyrininkas Laimonas Abarius kreipėsi į LGGRTC, ir pateikė kraštotyrinių ekspedicijų metu ir LYA surinktą medžiagą apie Miškiniškės kaime (Ignalinos r., Kazitiškio sen.) esančią Lietuvos pokario partizanų užkasimo vietą. Pagal liudininkų pateiktą bei archyvinę medžiagą žinoma, kad minėtame kaime, Kazimiero Dijoko vienkiemyje 1944 m. gruodžio 28 d., okupacinei kariuomenei užklupus, žuvo nuo 8 iki 17 partizanų. Dalis partizanų, kurių neatpažino vietos gyventojai, buvo palaidoti toje pačioje sodyboje. Atgavus nepriklausomybę partizanų palaidojimo vieta buvo pažymėta kryželiu, vietinių gyventojų prižiūrima. Retėjant liudininkų gretoms, kilo pavojus, kad partizanų palaidojimo vieta gali būti užmiršta. LGGRTC, atsižvelgdamas į L. Abariaus pateiktą informaciją, inicijavo archeologinius tyrimus.

Žvalgomųjų archeologinių tyrimų tikslas buvo aptikti ir ekshumuoti Miškiniškės kaime K. Dijoko vienkiemyje 1944 m. gruodžio 28 d. žuvusių ir čia palaidotų Lietuvos partizanų palaikus. Tyrimų metu dalis buvusios sodybos teritorijos jau buvo apaugusi mišku, statinių neišlikę. Partizanų kapavietę ženklino metalinis kryžius. Artimiausioje Miškiniškės kaimo sodyboje gyvenantys broliai Voldemaras ir Jonas Žilėnai jau daug metų šią kapavietę prižiūri ir tvarko. V. Žilėnas, remdamasis prisiminimais, apytiksliai nurodė sodyboje buvusių statinių vietas. Anot V. Žilėno, 68 m į ŠV nuo kapavietės, šalia keliuko buvo pirtis. Jos vietoje dar ir šiandien matoma įduba bei akmeninių pamatų likučiai. 6 m į ŠV nuo kapavietės išlikusį akmenimis grįstą 4x3 m dydžio ir 1,3 m gylio rūsį V. Žilėnas minėjo kaip buvusį daržovių sandėlį. 28 m į PR V. Žilėnas nurodė buvusio gyvenamojo namo vietą. Dabar šioje vietoje išlikusi tik nežymi 9x5 m dydžio kalvelė. 25 m į P nuo kapavietės išliko sodyboje buvusi 3–4 m skersmens apskrita kūdra. 28 m į PR nuo jos V. Žilėnas minėjo buvus kluoną. Dabar jo vietoje išlikusi iki 70 cm aukščio ir apie 6 m skersmens kalvelė.

1999 m. gegužės 25 d., LGGRTC vykdant „Gyvosios atminties" programą, Miškiniškės kaime, buvusioje Kazimiero Dijoko sodybos vietoje buvo filmuojami Broniaus Žilėno (g. 1933 m., šiuo metu jau miręs) prisiminimai. Žilėnų šeima buvo artimiausi K. Dijoko kaimynai, jų sodybas skyrė keli šimtai metrų. B. Žilėnas paliudijo, kad 1944 m. gruodžio 28 d. K. Dijoko sodyba buvo sudeginta NKVD kareivių, o di-